

Asia T-329/01

Archer Daniels Midland Co. vastaan Euroopan yhteisöjen komissio

Kilpailu – Kartellit tai muut yhteisjärjestelyt – Natriumglukonaatti – EY 81 artikla – Sakko – Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta – Sakkojen määrän laskennasta annetut suuntaviivat – Yhteistyötiedonanto – Suhteellisuusperiaate – Yhdenvertainen kohtelu – Taannehtivuuskielto – Perusteluvollisuus – Puolustautumisoikeudet

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio (kolmas jaosto)
27.9.2006 II - 3268

Tuomion tiivistelmä

- 1. Yhteisön oikeus – Yleiset oikeusperiaatteet – Kielto soveltaa rikoslainsäädäntöä taannehtivasti
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artikla; komission tiedonanto 98/C 9/03)*

2. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen laskennasta annetut suuntaviivat*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta; komission tiedonanto 98/C 9/03)
3. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Rikkomisen vakavuus*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta)
4. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Rikkomisen vakavuus*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta; komission tiedonanto 98/C 9/03)
5. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittäminen – Sakon ehkäisevä luonne*
(EY 81 artikla; neuvoston asetuksen N:o 17 15 artikla)
6. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Todellinen vaikutus markkinoihin*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 98/C 9/03 1 A kohdan ensimmäinen alakohta)
7. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Rikkomisen vakavuus*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta)
8. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Rikkomisen vakavuus*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artikla)
9. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Rikkomisen vakavuus – Lieventävät olosuhteet*
(EY 81 artiklan 1 kohta; neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 98/C 9/03 3 kohdan kolmas luetelmakohta)

10. *Kilpailu – Sakot – Samaan sopimuskokonaisuuteen perustuvien eri tosiseikkojen perusteella määrättävien yhteisön seuraamusten kumuloituminen*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artikla)
11. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Rikkomisen vakavuus – Lieventävät olosuhteet*
(EY 81 artiklan 1 kohta; neuvoston asetuksen N:o 17 15 artikla; komission tiedonanto 98/C 9/03)
12. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittäminen – Sakon määräämättä jättäminen tai sen alentaminen vastineena rikkomiseen syyllystyneen yrityksen yhteistyöstä*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta; komission tiedonannon 96/C 207/04 B kohdan b) alakohta ja C kohta)
13. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Sakkojen suuruuden määrittämisperusteet – Sen arvioiminen, kuinka paljon kukin yritys on tehnyt yhteistyötä hallinnollisen menettelyn aikana*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 15 artikla; komission tiedonannon 96/C 207/04 B, C ja D kohta)
14. *Kilpailu – Hallinnollinen menettely – Väitetiedoksianto – Välttämätön sisältö*
(Neuvoston asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohta)
15. *Kilpailu – Sakot – Sakkojen määrä – Komission harkintavalta – TuomioistuINVALVONTA*
(EY 229 artikla)

1. Rikoslakien taannehtivuuskiellon periaate, jota on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklassa pidetty perusoikeutena, muodostaa yhteisön oikeuden yleisen periaatteen, jota on kunnioitettava, kun kilpailusääntöjen rikkomisesta määrätään sakkoja. Tämä periaate edellyttää, että teosta määrätyt seuraamukset vastaavat rikkomisen toteuttamishetkellä

lainsäädännössä säädettyjä seuraamuksia.

Sellaisten suuntaviivojen, joilla muutetaan komission yleistä kilpailupolitiikkaa sakkojen osalta, antaminen voi lähtö-

kohtaisesti kuulua taannehtivuuskiellon periaatteen soveltamisalaan.

Yhtäältä suuntaviivoilla voi nimittäin olla oikeusvaikutuksia. Nämä oikeusvaikutukset eivät johdu itse suuntaviivojen normatiivisuudesta vaan siitä, että komissio on antanut ja julkaisut ne. Antamalla suuntaviivat ja julkaisemalla ne komissio rajoittaa oman harkintavaltansa käyttämistä, eikä se voi poiketa näistä säännöistä sillä uhalla, että sen mahdollisesti katsotaan loukanneen yleisiä oikeusperiaatteita, kuten yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, luottamuksensuojan periaatetta ja oikeusvarmuuden periaatetta.

Toisaalta suuntaviivat kilpailupolitiikan välineenä kuuluvat taannehtivuuskiellon periaatteen soveltamisalaan samoin kuin rikkomisen määrittävän säännöksen uusi tulkinta oikeuskäytännössä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sen oikeuskäytännön mukaan, joka koskee Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kohtaa ja jonka mukaan viimeksi mainitussa määräyksessä kielletään rikkomisen määrittävän säännöksen uuden tulkinnan taannehtiva soveltaminen. Tämän oikeuskäytännön mukaan näin on erityisesti silloin, kun kyse on oikeuskäytännössä tehdystä tulkinnasta, jonka tulos ei ollut kohtuullisesti ennakoitavissa rikkomisen toteuttamishetkellä,

kun otetaan huomioon erityisesti kyseeseen oikeussäännökseen liittyvässä oikeuskäytännössä tuolloin esitetty tulkinta. Tästä samasta oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin, että ennakoitavuuden käsitteen sisältö riippuu suurelta osin kyseessä olevan säännöksen sisällöstä, sen kattamasta alasta sekä sen adressaattien määrästä ja luonteesta. Lain ennakoitavuuden vastaista ei ole se, että kyseessä olevan henkilön on käytettävä valistuneita neuvonantajia voidakseen arvioida asian olosuhteissa kohtuullisessa määrin tietyistä toiminnasta mahdollisesti aiheutuvat seuraukset. Tämä koskee erityisesti ammattilaisia, jotka ovat tottuneet toimimaan erittäin varovaisesti ammatiaan harjoittaessaan. Heidän voidaan myös odottaa arvioivan erityisen huolellisesti toimintansa sisältämiä riskejä.

Sen tarkastamiseksi, onko taannehtivuuskiellon periaatetta noudatettu, on tutkittava, oliko asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen suuntaviivojen antamisen aiheuttama muutos kohtuullisesti ennakoitavissa ajanjaksoilla, jolloin kyseessä olevat kilpailusääntöjen rikkomiset toteutettiin. Tältä osin suuntaviivojen pääasiallinen uudistus oli se, että sakkojen laskemisen lähtökohdaksi otettiin perusmäärä, joka määritettiin näissä

suuntaviivoissa tätä varten ilmoitettujen sellaisten vaihteluvälien avulla, jotka heijastelevat rikkomisten eriasteista vakavuutta mutta jotka sellaisinaan eivät ole yhteydessä merkitykselliseen liikevaihtoon. Tämä menetelmä perustuu näin ollen olennaisesti sakkojen – vaikkakin suhteelliseen ja joustavaan – tariffointiin.

Tämän vuoksi kyseisten yritysten on otettava huomioon se mahdollisuus, että komissio päättää minä hetkenä hyvänsä korottaa sakkojen tasoa aiemmin soveltamastaan tasosta. Tämä ei päde ainoastaan silloin, kun komissio korottaa sakkojen tasoa määrätessään sakkoja yksittäistapauksissa, vaan myös silloin, kun tämä korotus toteutetaan soveltamalla yksittäistapauksiin suuntaviivojen kaltaisia yleisesti sovellettavia käytännösääntöjä.

Se, että komissio on aikaisemmin soveltanut tietynlaisia sakkoja tietynlaisiin rikkomisiin, ei voi merkitä sitä, ettei se voisi nostaa tätä sakkojen tasoa asetuksessa N:o 17 ilmoitetuissa rajoissa, jos tämä on tarpeen yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi, vaan yhteisön kilpailusääntöjen tehokas soveltaminen edellyttää päinvastoin sitä, että komissio voi milloin tahansa mukauttaa sakkojen tasoa tämän politiikan tarpeita vastaavaksi.

(ks. 38–46 kohta)

Tästä seuraa, että sellaiseen hallinnolliseen menettelyyn osallistuvat yritykset, jonka päätteeksi voidaan määrätä sakkoja, eivät voi saavuttaa perusteltua luottamusta siihen, ettei komissio ylitä aiemmin käytettyä sakkojen tasoa, eikä sakkojen laskentatapaan.

2. Se, että komissio on soveltanut yritykselle määrättävän sakon suuruutta määrätessä asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annetuissa suuntaviivoissa vahvistettua menettelyä, ei merkitse syrjivää kohtelua niihin yrityksiin nähden, jotka ovat rikkoneet yhteisön kilpailusääntöjä samana ajanjaksona mutta joille kilpailusääntöjen rikkomisen paljastumisen ajankohdan tai niitä koskevan hallinnollisen menettelyn kulkuun liittyvien syiden vuoksi on määrätty seuraamukset jo

ennen suuntaviivojen antamista ja julkaisemisesta.

joka olisi suhteeton verrattuna muihin arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin, ja että sakon suuruuden määrääminen ei näin ollen voi olla pelkän kokonaisliikevaihtoon perustuvan laskelman tulos.

(ks. 53 kohta)

3. Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus on määritettävä useiden seikkojen perusteella, joihin kuuluvat erityisesti asiaan liittyvät erityisolosuhteet ja asiayhteys, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei kuitenkaan ole olemassa sitovaa tai tyhjentävää luetteloa.

Joka tapauksessa pelkästään se seikka, että yritykselle vahvistettu sakko ylittää sen kartellin kohteena olevan tuotteen myynnistä kertyneen liikevaihdon Euroopan talousalueella aikana, jona yritys on osallistunut kartelliin, tai jopa ylittää sen merkittävästi, ei riitä osoittamaan sakon suhteettomuutta.

Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin voivat tapauksesta riippuen kuulua rikkomisen kohteena olevien tavaroiden volyyymi ja arvo, yrityksen koko ja taloudellinen valta ja näin ollen myös se vaikutusvalta, jota yritys on voinut käyttää merkityksellisillä markkinoilla. Tästä seuraa yhtäältä, että sakon suuruuden määrittämiseksi on sallittua ottaa huomioon yhtä hyvin yrityksen kokonaisliikevaihto, joka osoittaa – vaikkakin vain likimääräisesti ja epätäydellisesti – yrityksen kokoa ja taloudellista valtaa, kuin kyseessä olevien yritysten markkinaosuus merkityksellisillä markkinoilla, joka on omiaan osoittamaan rikkomisen laajuutta. Tästä seuraa toisaalta, ettei kummallekaan näistä luvuista pidä antaa sellaista merkitystä,

(ks. 76, 77 ja 80 kohta)

4. Asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan mukaan sakon suuruus määritetään rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella. Lisäksi asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen suuntaviivojen mukaan komissio vahvistaa perusmäärän rikkomisen vakavuuden perusteella ottaen huomioon rikkomisen laadun, sen todellisen vaikutuksen markkinoihin ja maantieteellisten markkinoiden laajuuden.

Näin ollen näillä oikeussäännöillä ei sellaisenaan velvoiteta komissiota ottamaan huomioon tuotemerkkinoiden pientä kokoa.

Komission on kuitenkin otettava huomioon rikkomisen vakavuutta arvioitaessa lukuisia seikkoja, joiden luonne ja merkitys vaihtelevat kyseessä olevan rikkomisen tyyppin ja erityisten olosuhteiden mukaan. Ei ole poissuljettua, että näiden rikkomisen vakavuutta osoittavien seikkojen joukossa voi tapauskohtaisesti olla myös merkityksellisten tuotemerkkinoiden koko.

Näin ollen vaikka markkinoiden koko voi olla rikkomisen vakavuutta vahvistettaessa huomioon otettava seikka, sen merkitys vaihtelee kyseessä olevan rikkomisen erityisten olosuhteiden mukaan.

(ks. 99–102 kohta)

5. Ehkäisevä vaikutus on yksi tärkeimmistä tekijöistä, jotka komission on otettava

huomioon, kun se määrittää yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättävien sakkojen määrää.

Jos sakko pitäisi määrätä tasolle, joka ainoastaan poistaisi kartellista saadun hyödyn, sillä ei olisi ehkäisevää vaikutusta. Voidaan kohtuudella olettaa, että yritykset ottavat rationaalisesti huomioon taloudellisissa laskelmissaan ja hallinnossaan paitsi niiden sakkojen tason, jotka niille voidaan määrätä kilpailusääntöjen rikkomistapauksessa, myös kartellin havaitsemisen riskin tason. Lisäksi jos sakon tehtävä rajoitettaisiin siihen, että pelkästään poistettaisiin odotettavissa oleva voitto tai hyöty, kyseessä olevan toiminnan rikkomisluonnetta EY 81 artiklan 1 kohdan valossa ei otettaisi riittävästi huomioon. Jos sakkoa pidettäisiin ainoastaan aiheutetun vahingon kompensoimisena, laininlyötäisiin paitsi ehkäisevä vaikutus, joka voi kohdistua ainoastaan tulevaan toimintaan, myös tällaisen toimenpiteen rangaistusvaikutus tosiasiallisesti toteutetun konkreettisen kilpailusääntöjen rikkomisen suhteen.

Samoin sellaisen yrityksen osalta, joka toimii useilla markkinoilla ja jolla on erityisen suuret taloudelliset toimintamahdollisuudet, on mahdollista, että merkityksellisillä markkinoilla saadun liikevaihdon huomioon ottaminen ei riitä sakon ehkäisevän vaikutuksen

takaamiseksi. Nimittäin mitä suurempi on yritys ja mitä enemmän sillä on maailmanlaajuisia resursseja, jotka antavat sille mahdollisuuden toimia markkinoilla itsenäisesti, sitä tietoisempi sen on oltava merkityksestään kilpailun toimimisen kannalta markkinoilla. Tämän vuoksi tosiseikat, jotka liittyvät kilpailusääntöjen rikkomiseen syyllistyneen yrityksen taloudelliseen valtaan, on otettava huomioon vahvistettaessa sakon määrää sen ehkäisevän vaikutuksen takaamiseksi.

(ks. 140–142 kohta)

6. Asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen suuntaviivojen 1 A kohdan ensimmäisen alakohdan mukaan komission on laskiessaan sakkoa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden osalta otettava huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen todellinen vaikutus markkinoihin, jos se on mitattavissa. Kartellin mitattavissa oleva vaikutus on katsottava riittävästi toteen näytetyksi, jos komissio kykenee esittämään konkreettisia ja uskottavia aihetodisteita, jotka osoittavat kohtuullisella todennäköisyydellä, että kartelli on vaikuttanut markkinoihin.

Kartellin markkinoihin kohdistuvan vaikutuksen tutkiminen edellyttää väistämättä tukeutumista olettamuksiin. Tässä yhteydessä komission on erityisesti tutkittava, mikä kyseessä olevan tuotteen hinta olisi ollut ilman kartellia. Tutkittaessa hintojen tosiasiallisen kehityksen syitä on kuitenkin uskallettua spekuloida kunkin syyn osuudella asiassa. On otettava huomioon se objektiivinen seikka, että hintakartellin vuoksi osapuolet ovat nimenomaan luopuneet vapaudestaan kilpailla hinnoilla. Muiden tekijöiden kuin tämän kartellin osapuolten vapaaehtoisen luopumisen vaikutuksen arviointi perustuu näin ollen väistämättä kohtuullisiin todennäköisyyksiin, joita ei voida täsmällisesti mitata.

Näin ollen komissiota ei voida ilman, että 1 A kohdan ensimmäisen alakohdan kriteeriltä poistettaisiin tehokas vaikutus, arvostella siitä, että se on tukeutunut hintakartellin tai kiintiöitä koskevan kartellin kaltaisen kartellin, jonka tarkoituksena on rajoittaa kilpailua, todellisiin vaikutuksiin markkinoilla siten, että se ei ole mitannut tätä vaikutusta tai arvioinut sitä numeromääräisesti.

(ks. 174–178 kohta)

7. Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta määritettäessä on otettava huomioon tutkittavana olevan toiminnan normatiivinen ja taloudellinen asiayhteys. Tältä osin arvioidakseen rikkomisen todellista vaikutusta markkinoihin komission on viitattava kilpailuun, joka olisi normaalisti vallinnut ilman kilpailusääntöjen rikkomista.
8. Kun kielletyistä kartelleista määrätään seuraamuksia, tietyn yrityksen omaksumakseen väittämällä käyttäytymisellä ei ole merkitystä sen arvioimiseksi, mikä kartellin vaikutus markkinoihin on, koska huomioon otettavat vaikutukset ovat sen kilpailusääntöjen rikkomisen kokonaisuuden vaikutukset, johon yritys on osallistunut.

(ks. 204 kohta)

Yhtäältä tästä seuraa, että varsinkin hintoja koskevien kartellien osalta on todettava, että on kohtuullisen todennäköistä, että asianomaiset yritykset ovat sopimusten avulla voineet tosiasiallisesti saavuttaa korkeamman hintatason kuin olisi vallinnut ilman kartellia. Toisaalta tästä seuraa, että komission on arvioinnissaan otettava huomioon kaikki merkityksellisten markkinoiden objektiiviset olosuhteet vallitsevan taloudellisen ja mahdollisesti normatiivisen asiayhteyden valossa. Huomioon on otettava sellaisten mahdollisten "objektiivisten taloudellisten tekijöiden" olemassaolo, joista ilmenee, että "vapaan kilpailun" vallitessa hintataso ei olisi kehittynyt samalla tavoin kuin nyt käytettyjen hintojen taso.

9. Kun komissio arvioi kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta sakon suuruuden määrittämistä varten, sen on otettava huomioon kyseisen tapauksen erityisolosuhteiden lisäksi se asiayhteys, johon kilpailusääntöjen rikkominen sijoittuu, ja huolehdittava siitä, että sen toiminnalla on ehkäisevä vaikutus. Ainoastaan ottamalla huomioon nämä tekijät voidaan nimittäin taata komission toiminnan täysimääräinen tehokkuus vääristymättömän kilpailun säilyttämiseksi yhteismarkkinoilla.

Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen suuntaviivojen 3 kohdan kolmannen luetelmakohdan sisältämän määräyksen puhtaasti sanamuodon mukainen tulkinta voisi antaa vaikutelman, että yleisesti ja varauksetta lieventävän olosuh-

(ks. 191 ja 192 kohta)

teen muodostaa pelkästään se, että kilpailusääntöjen rikkoja lopettaa rikkomisen heti komission ensimmäisten toimenpiteiden jälkeen. Tämän määräyksen tällainen tulkinta vähentäisi kuitenkin tehokkaan kilpailun takaavien määräysten tehokasta vaikutusta, sillä se heikentäisi sekä seuraamusta, joka voidaan määrätä EY 81 artiklan rikkomisen vuoksi, että tällaisen seuraamuksen ehkäisevää vaikutusta.

Muista lieventävistä olosuhteista poiketen tämä olosuhde ei liity kilpailusääntöjen rikkojan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin eikä kyseessä olevan asian tosiseikkoihin, koska se on seurausta lähinnä ulkopuolisesta komission toimenpiteestä. Sitä, että kilpailusääntöjen rikkominen lopetetaan yksinomaan komission toimenpiteiden vuoksi, ei näin ollen voida samastaa kilpailusääntöjen rikkojan itsenäisestä aloitteesta johtuviin ansioihin, vaan se on ainoastaan asianmukainen ja normaali reaktio kyseiseen toimenpiteeseen. Lisäksi tämä olosuhde merkitsee ainoastaan kilpailusääntöjen rikkojan palaamista lailliseen käyttäytymiseen eikä auta tehostamaan komission toimenpiteitä. Tämän olosuhteen väitetyä lieventävän vaikutuksen perusteena ei voi olla pelkkä sen sisältämä kannustaminen rikkomisen lopettamiseen. Tältä osin se, että rikkomisen jatkaminen komission ensimmäisten toi-

menpiteiden jälkeen katsotaan raskauttavaksi olosuhteeksi, kannustaa jo oikeutetusti rikkomisen lopettamiseen, mutta se ei alenna seuraamusta tai tämän seuraamuksen ehkäisevää vaikutusta.

Sen, että yritys lopettaa kilpailusääntöjen rikkomisen heti komission ensimmäisten toimenpiteiden jälkeen, katsominen lieventäväksi olosuhteeksi heikentäisi perusteettomasti EY 81 artiklan 1 kohdan tehokasta vaikutusta sekä vähentämällä seuraamusta että seuraamuksen ehkäisevää vaikutusta. Tämän vuoksi komissio ei voi velvoittautua pitämään pelkkää rikkomisen lopettamista sen ensimmäisten toimenpiteiden jälkeen lieventävänä olosuhteena. Näin ollen suuntaviivojen 3 kohdan kolmannessa luettelakohdassa esitettyä määräystä on tulkittava suppeasti siten, ettei se ole ristiriidassa EY 81 artiklan 1 kohdan tehokkaan vaikutuksen kanssa, ja siten, että ainoastaan yksittäistapaukselle ominaiset olosuhteet, joissa rikkomisen lopettaminen heti komission ensimmäisten toimenpiteiden jälkeen konkretisoituu, voivat oikeuttaa tämän olosuhteen huomioon ottamisen lieventävänä olosuhteena.

Jos kyseessä on erityisen vakava kilpailusääntöjen rikkominen, jonka tarkoituksena on hintojen vahvistaminen ja markkinoiden jakaminen ja jonka

kyseessä olevat yritykset ovat toteuttaneet tahallisesti, sen lopettamista ei voida pitää lieventävänä olosuhteena, kun se on johtunut siitä, että komissio on puuttunut asiaan.

omaisten toimivallan harjoittamisessa sakkojen määräämiseksi yrityksille, jotka rikkovat Euroopan talousalueen ja mainittujen kolmansien valtioiden kilpailusääntöjä, ei alueperiaatteen nojalla ole ristiriitaa.

(ks. 276–282 kohta)

(ks. 290–292 kohta)

10. Ne bis in idem -periaatteen mukaan seuraamusten määrääminen samalle henkilölle useamman kuin yhden kerran samasta lainvastaisesta käyttäytymisestä saman oikeushyvän suojelemiseksi on kiellettyä. Kyseisen periaatteen noudattaminen edellyttää kolmen kumulatiivisen edellytyksen täyttymistä: tosiseikkojen, sääntöjen rikkojan ja suojellun oikeudellisen intressin on oltava samat.

11. Vaikka on merkityksellistä, että yritys toteuttaa toimenpiteitä estääkseen sen, että sen henkilöstö rikkoo vastaisuudessa uudelleen yhteisön kilpailuoikeutta, tämä ei kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että rikkominen on todettu tapahtuneeksi. Komissiolla ei näin ollen ole velvollisuutta pitää tätä seikkaa lieventävänä olosuhteena, varsinkin kun kyseessä oleva rikkominen merkitsee EY 81 artiklan 1 kohdan ilmeistä rikkomista.

Periaatetta ei siten sovelleta tilanteessa, jossa kahden tuomion perustana olevat teot perustuvat alun perin samaan sopimuskokonaisuuteen, mutta ne eroavat kuitenkin toisistaan sekä niiden tavoitteen että niiden alueellisen merkityksen osalta. Näin on tilanteessa, jossa seuraamukset koskevat kartelleja, joiden vaikutukset ilmenevät eri markkinoilla. Näin on myös tilanteessa, jossa kartelli koskee myös kolmansien valtioiden aluetta, koska komission ja mainittujen kolmansien valtioiden kilpailuviran-

Vaikka komissio voikin asetuksen N:o 17/15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen suunta- viivojen nojalla pitää raskauttavana olosuhteena sitä, että yritys on syyllistynyt yhteen tai useampaan samantyyppiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen, tästä ei

kuitenkaan seuraa, että kun kyseessä on asianomaisen yrityksen ensimmäinen tämäntyyppinen rikkominen, siihen pitäisi soveltaa suopeaa kohtelua lieventävän olosuhteen vuoksi.

(ks. 299 ja 300 kohta)

12. Jotta yritykselle voitaisiin myöntää sakon huomattava alennus sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun tiedonannon C kohdan mukaisesti, mainitun tiedonannon B kohdassa, johon C kohdan b alakohdassa viitataan, edellytetään, että yritys on ensimmäinen, joka esittää ratkaisevaa näyttöä kartellin olemassaolosta. Tiedonannossa ei todeta, että täyttääkseen tämän edellytyksen yrityksen, joka ilmoittaa komissiolle salaisesta kartellista, on toimitettava tälle koko ratkaiseva näyttö, joka on tarpeen väitetiedoksiannon laatimiseksi, tai vielä vähemmän sen päätöksen tekemiseksi, jossa kilpailusääntöjen rikkominen todetaan.

(ks. 319–321 kohta)

jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annettua tiedonantoa on sovellettava siten, että komission on sakkojen alentamisen osalta kohdeltava samalla tavoin yrityksiä, jotka toimittavat sille menettelyn samassa vaiheessa ja samanlaisten olosuhteiden vallitessa samankaltaista tietoa niistä tosiseikoista, joista niitä syytetään. Pelkästään sitä seikkaa, että yksi näistä yrityksistä on tunnustanut tosiseikat, joista sitä on syytetty, vastaamalla ensimmäisenä komission menettelyn samassa vaiheessa esittämiin kysymyksiin, ei voida pitää objektiivisena perusteena mainitun yrityksen erilaiselle kohtelulle.

Tämä kuitenkin koskee vain tilannetta, jossa yritysten yhteistyö ei kuulu yhteistyötiedonannon B ja C kohdan soveltamisalaan.

Toisin kuin edellä mainituissa kohdissa, D kohdassa ei määrätä kyseessä olevien yritysten erilaisesta kohtelusta sen suhteen, missä järjestyksessä ne aloittavat yhteistyön komission kanssa.

13. Jotta yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ei loukata, sakkojen määräämättä

(ks. 338, 339 ja 341 kohta)

14. Väitetiedoksiannossa on oltava väitteistä riittävän selvästi muotoiltu – vaikka vain tiivistelmän muodossa esitetty – selvitys, jotta ne, joita asia koskee, voisivat tosiasiallisesti saada tiedon siitä, mihin toimintaan komissio väittää niiden syyllistyneen. Vain tämän edellytyksen täyttäänsään väitetiedoksianto voi täyttää sen tehtävän, joka sille on yhteisön asetuksilla annettu, eli että sen on annettava yrityksille ja yritysten yhteenliittymille kaikki sellaiset tiedot, joita ne tarvitsevat pystyäkseen tehokkaasti puolustautumaan, ennen kuin komissio tekee lopullisen päätöksen.

Kun komissio on väitetiedoksiannossa nimenomaisesti ilmoittanut, että se aikoo tutkia, onko yrityksille määrättävä sakkkoja, ja se on myös ilmoittanut ne tärkeimmät tosiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka voivat johtaa sakon määräämiseen, kuten oletetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston sekä sen, että rikkomiseen on syyllistytty ”tahallaan tai tuottamuksesta”, komissio on täyttänyt velvoitteensa kunnioittaa yritysten oikeutta tulla kuulluiksi. Näin toimimalla se antaa yrityksille tiedot, jotka ovat tarpeen, jotta ne voivat puolustautua paitsi sitä vastaan, että niiden vahvistetaan rikkoneen kilpailusääntöjä, myös sakkojen määräämistä vastaan.

Näin ollen asianomaisten yritysten puolustautumisoikeudet, siltä osin kuin on kysymys sakon määrän määräämisestä, on taattu sillä, että yritykset voivat esittää komissiolle huomautuksia rikkomisen kestoista, vakavuudesta ja kilpailuvastaisen luonteen ennakoitavuudesta.

(ks. 359, 361 ja 362 kohta)

15. Koska kanneperusteiden, jotka yritys on esittänyt sellaisen komission päätöksen laillisuutta vastaan, jolla sille määrätään sakko yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta, tutkiminen ei ole paljastanut mitään lainvastaisuutta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei alenna mainitun sakon määrää täyden harkintavaltansa puitteissa.

(ks. 382 kohta)